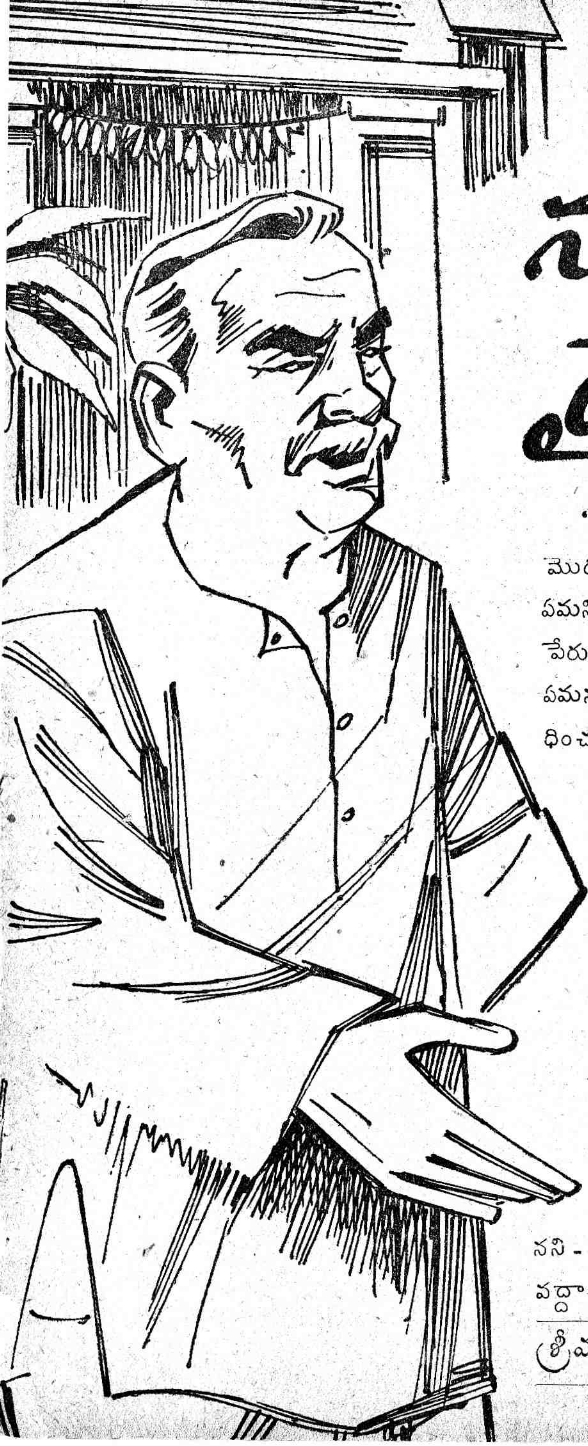

తను నమ్మిన దైవం

"శ్రీ........" అని ఉత్తరం మొదలెట్టి, ఆగిపోయింది కమల. ఏమని వ్రాయాలో తోచలేదు. పేరుపెట్టి వ్రాస్తే తప్పేమో? ఏమనుకుంటారు? ఏమీ సంబోధించకుండా వ్రాస్తే, తనకి ఉత్తరం ఎల్లాగ వ్రాయాలో తెలీదని అనుకుంటారేమో? బి.ఏ. పాసయిందన్నమాటేకానీ, కాబోయే భర్తకి ఉత్తరం సక్రమంగా వ్రాయడం చేతకాదు. కొంచెమైనా 'మోడరన్' కాదు అనుకుంటారేమో?

ఏమని ప్రారంభించాలో తర్వాత చూసుకోవచ్చనని - "మీకి ఉత్తరం వ్రాద్దామా వద్దా అని ఎంతో ఆలోచించి

శ్రీమతి తురగా జానకీరాణి

చివరికి వ్రాయాలనే నిశ్చయించుకున్నాను. నేను వ్రాయదలచుకున్న విషయం మా అమ్మకి అర్థంకాదు. మా నాన్నగారికి లెక్కలేదు. మా అన్నయ్య అవహేళన చేస్తాడు. అన్నీ అర్థంచేసుకుని గొడవచేసే మా అత్తయ్య మాట ఎవరూ వినిపించుకోరు. ఇప్పుడు నేనీ ఉత్తరంలో చెప్పిన ప్రకారం చేయడం మీకు కొంచెం కష్టమే కావచ్చు—"

ఇదంతా ఏదో నిగూఢమైన విషయంలాగా అనిపిస్తుంది. ఆయన యిదంతా లేనిపోని హడావిడి అనుకోవచ్చు.

చేతిలోని పెన్‌కి కేప్ పెట్టేసి, లేచి నిల్చుంది కమల. అసలు తను వ్రాయడమే తప్పు. తనవాళ్లకే నచ్చ చెప్పలేనిది, తన మనస్సులోని బాధని చెప్పలేనిది, తాను పరాయి ఆయనకి ఏమి చెప్పుకోగలదు?—నలుగురిలో పరువు పోవడమేకాని ఏమీ జరుగదు.

వ్రాసిన కాగితంవేపు నిశ్చలంగా చూస్తూ కూర్చుంది కమల. కొన్ని క్షణాలకి నిట్టూర్చి, చేయిమీద తల ఆన్చి, కళ్లు మూసుకుంది.

"కమలా, ఏం చేస్తున్నావే," అంటూ అన్నయ్య మాట వినబడింది. చటుక్కున డ్రాయరుసొరుగు తెరిచి, అందులోపడేసింది వ్రాసే padని కమల.

ఈలోగా అన్నయ్య వచ్చేశాడు. "నాన్నగారు వచ్చేశారు—అమ్మ రెడీగా వుంది. నన్ను నా ఫ్రెండ్‌ని ఆ టైలరు దుకాణం ముందు వదిలేసి, మీరు సరాసరి మీ నగలకొట్టుకు వెళ్లిపోవచ్చు—అరె! ఇంకా ఏమిటి యిల్లాగే వున్నావు? వెర్రిమొహమా! నీ నగలకి పెట్టే డబ్బు నాకిస్తేనా, ప్చ్! ఫారిన్ టూర్ వెళ్లేసి వద్దును."

కమల డ్రాయరు సొరుగు కుండే తాళం తిప్పి, చెవి తీసింది యివతలకి.

"నేను రెడీయే. చీరె మార్చుకుని వస్తాను," అని గది యివతలకి వచ్చింది.

బజారునుంచి వచ్చిన తర్వాత, శుభలేఖలమీద అడ్రసులు వ్రాయడం పనిలో పడ్డారు అంతా. చూసినలిస్టులే మళ్ళీ చూస్తూ, ఒకరికిద్దరు ఒకరి పేరే వ్రాస్తూ, నానాగందరగోళంగావుంది అదంతా. బయట ఆవరణ అంతా దిమ్మిస చేయించి, నీళ్ళు చల్లించారు. వరుసగా వున్నాయి మంచాలు.

మంచంమీద పడుకుంది కమల. నక్షత్రాల వెలుగూ, ఊళ్ళోని దీపాలవల్ల నిండిన మెత్తనికాంతీ కనుపిస్తున్నాయి ఆకాశంలో. రావిచెట్టు రొద చేస్తోంది.

ఆమూల వున్న వేపచెట్టు తాతగారినాటిదట. ఈ ఆవరణ చుట్టూ ప్రహారీగోడ వుండేదికాదు తన చిన్నతనంలో. నాన్న కట్టించారు. మండువా యిల్లు కాస్తా మారి చక్కని బంగళా తయారైంది. ఇంటికి ముందుండే అరుగుల స్థానే వరండా, పూల మొక్కలు వచ్చాయి. తాతగారుండగా ముందు వసారాలో పెద్దదీపం బుడ్డీ తగిలించేవారు. అదే ఆ వీధిలోకి పెద్దదీపం.

తాతయ్యకి అప్పగా రొకావిడ వుండేది. ఆవిడ కమలకి లీలగా గుర్తు. పచ్చని చాయలో వుండేది.

ఏమిటో, ఎంతవద్దనుకున్నా ఆలోచనలు అటే లాగుతున్నాయి. కమల

చెవుల్లో ఏదో రొదగా వుంది. కళ్ల ముందు ఆవిడ ఆకారం, ఆ సాయంత్రం కనిపిస్తున్నాయి. అత్తయ్యా వాళ్ల మాటలు వినిపిస్తున్నాయి.

తనకి అప్పట్లో ఎనిమిదేళ్లు. ఆరోజు బాగా చీకటి పడింది. తాతయ్య యిల్లాగే ఆరుబయట పడుకున్నారు. తను అన్నం తినేసి, తాతయ్యకి ఇనుప అమాందస్తాలో పోకచెక్కలు, ఏలకులు కొడుతోంది. అరుగుమీద కూర్చొని, అల్లా ఆయనకి కొట్టిపెడితే, అడుగున మిగిలిన మెత్తనిపొడి యిచ్చేవారు ఆయన.

తాతయ్య అప్పగారు తను ఆవిడని 'చిన్నమ్మమ్మా' అనేది. చిన్నమ్మమ్మ, అత్తయ్య అరుగుమీద కూర్చున్నారు. అత్తయ్య పనంతా ఐనాక, అప్పట్నించీ యిప్పటివరకూ అదేజాగాలో రాత్రి కాస్సేపు చెంగు పరచుకుని పడుకుంటుంది.

తనకి బాగా జ్ఞాపకం. చిన్నమ్మమ్మ, తాతయ్య యిదే తీరులో కూర్చుని గంటలతరబడి కబుర్లు చెప్పుకునేవారు. ఆ కబుర్లు తనకి నిత్య నూతనంగా, వింతగా వుండేవి. విన్నకొద్దీ తియ్యగా వుండేవి. ఆ కబుర్లు వింటుంటే తన మనస్సులో ఒక బలమైన బంధాలతో బంధింపబడిన వ్యవస్థ గోచరమయ్యేది. ఆ వ్యవస్థలో తానున్నట్లు, ఏదో శాంతిగా వుండేది.

"మగవాళ్ళు దుర్మార్గు లని తిట్టావుకదూ? మళ్ళా నా దగ్గర కూచుంటావేం?"
"అది మీటింగులోను! అసలు మీ రంటే ఇష్టం నాకు."

ఆ రాత్రి – పోకచెక్కలు, ఏలకులు కొట్టి, తాతయ్య చేతిలోపోసింది తను. ఆ మెత్తనిపొడి నోట్లో వేసుకుంది.

"చిన్నమ్మమ్మా! నీ కిమ్మంటావా కొంచెం?" అనడిగింది.

"మా అమ్మే. బంగారు. ఎంత ప్రేమమ్మా నీకు?" అని ఆవిడ తీసుకుంది.

"ఒరేయి రాముడూ, మన కామికి ఏడేళ్లు వెళ్లాయికదూ?" అన్నదావిడ తాతయ్యతో.

"జానమ్మా, దీనికి పెళ్లంటే అబ్బాయికి సరిపడదు. చదువుకూడా ముఖ్యమే. కానీ, ఏ యీడు కా

ముచ్చట. పెళ్లివిషయమే నేను ఆలోచిస్తున్నాను."

అత్తయ్య పడుకున్నది కాస్తా లేచి కూర్చుంది. "నాన్నగారూ, యిప్పుడే చెప్పేస్తున్నాను. మన కామికి పెళ్లి మట్టుకు యీ యింట్లో చేసేందుకు వల్లకాదు" అన్నది.

ఆవిడన్న మాటలు యిప్పటికీ తనకి స్పష్టంగా జ్ఞాపకమున్నాయి.

ఆవిడా మాట అన్నాక క్షణకాలం నిశ్శబ్దం ఆవరించింది. అందరూ ఒకే విషయాన్నిగురించి తీవ్రంగా ఆలోచిస్తుండగా ఆవరించే నిశ్శబ్దత అది.

"అబ్బాయీ!" అని తాతయ్య కేకెట్టారు నాన్నని. నాన్న, అమ్మ కూడా ఒకసారే వచ్చారు బైటికి.

"ఒరేయి సత్యం! మళ్ళీ కామి పెళ్లినాటికి నేనుంటాను, వుండక పోతాను. మీ అత్తయ్యకి ఈ యింట్లో చేశాం పెళ్లి. ఆరునెలలు తిరక్కుండా అది మనింటికి వచ్చేసింది. మీ అన్నయ్యకి చేశాం. దాని రాత అల్లాగే కాలింది. ఇవన్నీ పట్టించుకుని సుందరం బాబాయిగారి కూతురుకి యిక్కడే పెళ్లి చేశాం—దానిప్రాణానికే మోసం వచ్చింది. నాయనా, మనకి కలిసి రాదురా ఆడపిల్లల పెళ్ళిళ్లకి యీ యిల్లు." ....నాన్నగారు ఏమన్నారో తనకి గుర్తు రావడంలేదు.

ఇదంతా తనకీనాడు స్పష్టంగా స్మృతిలోకి వస్తోంది. ఎందుకు ఎవరికీ పట్టడంలేదు ?

నాన్నగారు, అన్నయ్య లోపల్నించి వచ్చారు. అన్నయ్య రెండుచేతుల్లో రెండు పేము కుర్చీలు పట్టుకొచ్చాడు, "ఏమే కామీ, అల్లాపండుకున్నావు?" అన్నాడు.

కమల మాట్లాడలేదు. కొంచెంసేపయాక కమల పిల్చింది. "అన్నయ్యా! ఒకసారి యిల్లారావూ?" అని. పేము కుర్చీ యీడ్చుకొని వచ్చాడు.

"అన్నయ్యా! మనకీ వూళ్లో మరో యిల్లు దొరకదా ఫంక్షన్‌కి ?" అన్నది.

"ఏం? ఎందుకు? స్వగృహంలో అని రాసేశాంకదా శుభలేఖలు?" అన్నాడు.

"రాశాంలే అది కాదు-ఈయింట్లో కాక మరెక్కడైనా ఏర్పాటు చేయకూడదూ?"

"ఎందుకు చెప్పమంటుంటే - ఏం? ఈ యిల్లు నచ్చదని రాయబారం చేశాడా బావగారు"?

"ఏమిట్రా బావగారంటున్నావు?" అంటూ నాన్నగారు సిగరెట్టు ఆర్పి, అవతల పారేసి, వచ్చారు.

అన్నయ్య చెప్పక మానడు. "ఈ యింట్లో వద్దుట నాన్నారు, దాని పెళ్లి. ఎందుకో అడిగితే చెప్పడు. బావగారేమైనా కబురుపెట్టారేమో నని."

నాన్నగారు నడుంమీద చేతులు పెట్టుకుని ఒకనిమిషం నిల్చున్నారు.

"చూడు, ఆ కుర్చీ యిల్లాపట్టుకురా" అని, అన్నయ్య పట్టుకొచ్చిన ఆ కుర్చీ తనమంచం దగ్గరికి లాక్కుని కూర్చున్నాడు.

"చూడు కమలా! నీకీ పిచ్చి బాగా పట్టినట్లుందే. అబ్బాయి! యీ గొడవంతా యిది చేస్తుందని మీ అమ్మ నాతో అంటూనే వుందిలే. అందుకని ఆవిడ ఒక శాంతికూడ చేయించింది. యీమధ్య దాంతో ఆవిడకు కొంత మనశ్శాంతి వచ్చింది. దీనికి మాత్రం వదల్లేదు. వింటున్నావా అబ్బాయి ? మానాన్న ఎన్నడో ఒకనాడుఅన్నాడు, కమలపెళ్లి యీ యింట్లో చెయ్యొద్దని. ఏమిటిట చేస్తే?

"ఒక ప్రక్క నేమో సాంఘికాచారాలనీ, మూఢ నమ్మకాలనీ కబుర్లు—మరోప్రక్క ఇదిగో, ఆకాలు యిటు పెడితే చెఱుపు, అటుపెడితే గండం అంటూ వెనుదీయడాలు. ప్లాటుఫారం ఎక్కి కబుర్లు చెప్పడం తేలికేరా. చేసి చూపమను ఎవరినేనా ?

"ఇన్నాళ్ళకీనాడు నా ఇంట్లో నేను వెయ్యిమందికి విస్తరేసి అన్నం పెట్టబోతున్నాను. ఆ అన్నదానంతోనే పోతుందికదూ దోషమేమైనావుంటే? ఇదికూడా నాసొంత ఆలోచన కాదు. మీ అమ్మది. శాంతికావాలంది, చేయించాను రెండొందలుఖర్చుపెట్టి. భోజనాలంటోంది, సరే వెయ్యి రూపాయలు శాంక్షను. సత్యనారాయణ వ్రతంట, యింకో రోజు మరో ఐదువందలు. డబ్బుకి లెఖ్కలేదు. కానీ యీసణుగుడు, యీ వెనుక తగులాటం వుండకూడదు.

"ఏం కమలా వింటున్నావా? ప్రస్తుతం యీ యింటికి ఏదోషంలేదు. ఉన్నా ఎవరికీ పట్టదు. పట్టినా పట్టించుకోకూడదు."

కమల మాట్లాడలేదు. తననుంచి జవాబు నాశించని ఉపన్యాసం అది. తన మనస్సంతా భారంగా చేసి, తన

"ఎందుకు నన్ను పట్టుకుంటారు ? నన్ను పోనియ్యండి. ఇదివరకు ముగ్గుర్ని వదిలేశారుకదా ?"

"ఊఁహూఁ. పోనివ్వను. 'నాలుగు' నాకు మంచినెంబరు."

నరాలలోని బిగువుని సడలింపచేసి, తనకి ఆలోచించే శక్తి బొత్తిగా లేదని తేల్చివేసే ఉపన్యాసం అది. కమల లేచింది.

"ఏమిటి వెళ్లి పోతున్నావు? చెప్పు మరి" అన్నాడాయన.

"అల్లాగే నాన్నగారు, దాహం వేస్తోంది. నీళ్లు త్రాగి వద్దామని లేచాను" అన్నది.

ఆ రాత్రీ, తరువాత వారం రోజులూ అల్లాగే గడిచాయి.

పెళ్లినాటికి కమల చాలా హడావిడిలో వుంది. తైలరు బట్టలు తెస్తున్నాడు అనంతంగా. వెండి, బంగారు సామాన్లు జాగ్రత్తలూ, వంటవాళ్లకి వస్తువు లందివ్వడాలూ, డబ్బాలనిండా పిండివంటలు — చాలా హడావిడిగా వుంది. బంధువులు చాలా వరకు వచ్చేశారు.

ముహూర్తం వేళకి కమలని అందంగా అలంకరించారు. పెండ్లితంతు అంతా ముగిసింది. అతను తన మెడలో మంగళసూత్రం ధరింపచేస్తున్న సమయంలో కమల మేను కంపించింది. ఆవేశం గొంతువరకువచ్చి, ఊపిరాడనీలేదు. ఆ మరుక్షణంనుంచీ తన శరీరానికి, తన జీవితానికి ఒక అర్థము, ఒక శోభ వచ్చాయనిపించింది.

తరువాత పదిరోజులకి హడావిడి తగ్గింది. అతనితో వెళ్లిపోవడానికి ఏర్పాట్లు జరుగసాగాయి. పెట్టెలో చీరెలు సర్దుకుంది కమల. డ్రాయరు తీసి, దానిలోని పెన్, తన కాగితాలు, ఉత్తరాలు, సర్టిఫికేట్లున్న కవర్లు, అన్నీ తీసుకుంది. హృదయం భారంగావుంది. ఆ డ్రాయరు, టేబిలు లైటు తనా గది దాటిన మరుక్షణం బావురుమంటాయేమో ననిపించింది. డ్రాయరు పైపొరుగు తీస్తుంటే లెటర్ పాడ్ కనుపించింది. అప్రయత్నంగా పైకాగితం చూసింది కమల. తానా నాడు మొదలెట్టి, ఆపేసిన ఉత్తరం. ఒక్కసారిగా కమల గుండెలు దడదడలాడాయి. అతను తన మెడలో మంగళసూత్రం కడుతున్నప్పుడుగానీ, అతనిని తనని జీవితాంతం ఏకంచేసే వివాహమంత్రాలు చెవులలో వినబడుతున్నప్పుడుగానీ యీ భయంకర విషయం తోచలేదు.

వణికే వ్రేళ్లతో ఆ కాగితాన్ని pad లోంచి చింపింది కమల. మడిచి, ముక్కలు చేద్దామనుకుని ఆగిపోయింది. నాలుగు మడతలు వేసి, పెట్టెలో చీరె అడుగున దాచింది.

మాధవరావు వెంట కమల మద్రాసు వెళ్లిపోయింది. వెళ్లిన క్రొత్తలో పగలంతా యింట్లో ఒక్కత్తే వుండలేనని గొడవ చేసేది కమల. అతను నాల్గు రోజులు సెలవు పెట్టి యింట్లోనే కూర్చున్నాడు.

రోజూ సాయంత్రం అతను ఇంటికి రాగానే, కళ్లనీళ్లుపెట్టుకుని 'నే నుండలేను' అనేది. అతను ఏమీ తోచక తికమక పడేవాడు. మరేంచేస్తుంది ఆమె మాత్రం? అతను వెళ్ళినప్పటినుంచీ, ఏమీ బాగుండదు ఆమెకి. రేడియోలో పాటలు, పత్రికలలో కథలు విసుగనిపిస్తాయి. అతనే జ్ఞాపకం వస్తాడు. అతని బట్టలు, అవి కనిపిస్తే, కళ్లల్లో నీళ్లు తిరుగుతాయి.

ఓనాడు అన్నయ్య ఉత్తరం వచ్చింది. "ప్రియమైన చెల్లాయిని దీవించి-దీర్ఘసుమంగళీభవ!" అంటూ ఏదో వ్రాశాడు. అమ్మ బెంగపెట్టుకుంటుందని, ఓమాటు వచ్చి వెళ్లమని వ్రాశాడు. ఇంటివేపు మరలాయి ఆలోచనలు కమలకి. అన్నయ్య, నాన్న, అమ్మ! తనవాళ్లు వాళ్లంతా! వాళ్లతో పెనవేసుకుని వున్న తన జీవితం యిల్లా వేరైపోయింది. అమ్మకి తనంటే ప్రాణం. నాన్నగారికి మాత్రం? అల్లాడబాయిస్తారుగానీ — తనంటే నిజంగా ఎంత ప్రేమ!

అన్నయ్య వుత్తరం మళ్ళీ ఓమారు చదవాలనిపించి తీసింది కమల. 'దీర్ఘ' ఆమెహృదయం వేగంగా కొట్టుకుంది. ఆ రాత్రి జ్ఞాపకంవచ్చింది. ఆ రాత్రి తాననుభవించిన వేదన అంతా మరొకమారు అలముకొన్నది ఆమె మనసులో.

"బ్యాంకు దోచేస్తే దోచేశావు. మంచివాడవు. బాబూ! మా ఎకౌంటు పుస్తకాలుకూడా పట్టుకుపోదూ? బెడద వదలుతుంది"

కమల ముఖం పాలిపోయింది. ఏమిటి చేయడ మిప్పుడు! ఏం చేయగలదు తాను! తన చేతుల్లో ఏమీ లేదిప్పుడు. కమల ఆలోచనలు యింతకంటే వివరంగా పోలేదు. అల్లా పోవడం భయంకరం! వివరాలు ఆలోచించడమంటే ఆమె హృదయం బ్రద్దలవుతుంది.

ఇల్లంతా తిరిగింది కమల. బైటికి వచ్చి, వీధితలుపు వేసి, మొక్కలవంక చూసింది. వణికే వ్రేళ్లతో చెట్లఆకులని స్పృశించింది. మళ్లీ యింట్లోకి వెళ్లి ఏదైనా పని చేసుకుందామని మొదలెట్టింది.

ఏమీ సాగదు. ఊపిరాడని ఆవేశం, ఆరాటం. నిస్సహాయంగా మంచంమీద పడుకుని ఏడ్చింది.

బయట కాల్ బెల్ మోగింది. కళ్లు తుడుచుకుని, అద్దంలో చూసుకుని బైటికివెళ్లి తలుపుతీసింది. మాధవరావు వచ్చేశాడు. పుస్తకాలు టేబిలు మీదపెట్టి, కమలవంకచూసి నవ్వాడు. సోఫాలో కూర్చుని "రా, యిల్లా కూర్చో" అన్నాడు.

"లేదు, పనుంది" అని ఆమె లోపలికి వచ్చింది. వచ్చి వంటింట్లోడబ్బాలు సవరించసాగింది. అతను వెనుకే వచ్చాడు.

తనవేపు త్రిప్పుకుని, చేతులు పట్టుకుని, "నువ్వు డబ్బాలు యిప్పుడు సర్దనక్కరలేదు - రా" అని హాల్లోకి తీసుకెళ్లి, సోఫాలో కూర్చోపెట్టాడు.

"తోకచుక్కలాగా ఆ బొట్టేవిటి!" అన్నాడు. "పడుకుని లేచాను. చెదిరిందికాబోలు" అని సవరించుకు వస్తానన్నట్లు లేచిం దామె.

"ఫరవాలేదు. చెప్పు - ఏమైందో చెప్పు."

"ఏం లేదు."

"ఏం లేకపోతే ఎందు కేడ్చావు ?"

"ఏం లేదు."

"అదేమిటి? పోర్షను మర్చిపోయిందానికిమల్లే?" కమలకి నవ్వొచ్చింది మబ్బుల్లోంచి ఎండలాగా.

"చెప్పు. చెప్పకపోతే నామీద ఒట్టే." అన్నా డాయన.

బావురుమన్నది కమల. ఆయన నిమిరి సముదాయించాడు. "చెప్పు మరి. బాధ తీరిపోతుంది" అన్నాడు.

"నేను ఉత్త పాపిష్టిదాన్నండీ," అని మళ్లీ ఏడ్చింది కమల. ఆమెకి ఆపుకోలేని దుఃఖం వస్తోంది. ఆ దుఃఖంలోనేచెప్పింది ఆమె తనను వేధించే ఆ విషయం. చెప్పడానికే భయపడే ఆ విషయం, అనుకోడానికే వణికిపోయే ఆ విషయం చెప్పింది. చూచాయగా చెప్పింది.

మాధవరావు ఆమెకళ్లు తుడిచాడు. "ఇంతేనా."కొంతవరకు ఉపశమించిన దుఃఖంతో తలూపింది ఆమె.

"చూడు, ఇల్లాంటి వన్నీ పట్టించుకోకూడదు ?" అన్నాడు.

"మీ కర్థంకాదు నాబాధ" అన్నది.

బయట మళ్లీ కాల్ బెల్ మ్రోగింది. ఎవరో వచ్చారు. మాధవరావు వెళ్లి తలుపుతీశాడు. అతని స్నేహితులెవరో వచ్చారు. కమల చటుక్కున లోపలికి వచ్చేసింది.

ఒక అరగంటకి గానీ స్నేహితులు వెళ్ళలేదు. వాళ్లు వెళ్లినతర్వాతకూడా, చాలసేపటివరకు మాధవరావు అలికిడి కాకపోయేసరికి కమల డ్రాయింగు రూంలోకి వెళ్లింది. మాధవరావు చేతిలో ఏదో పుస్తకం వుంది. కానీ అతను

తన ఎదురుగావున్న గోడవేపు చూస్తున్నాడు ఆలోచిస్తున్నట్లుగా.

కమల అడుగుల అలికిడి అయ్యేసరికి, ఉలిక్కిపడి, కమలను చూసి నవ్వాడు. "రా కూర్చో" అన్నాడు.

కమల వెళ్లి కూర్చుంది.

"చూడు కమలా! నువ్వు బాధపడడం మానేయొచ్చు యింక మీద. మీనాన్నగారు నాకీ విషయం మొదట్లోనే చెప్పారు. ఏదో మాటలసందర్భంలో, పూర్వం మండువాలో మండపం వేశారుట మీవాళ్లంతా. మన పెళ్లి యివతల ముందువాకిట్లో జరిగింది. ఆమండువా సావిట్లో మండపం వేయకపోతే చాలు నని, ఏదోషం వుండ దని సిద్ధాంతిగారు చెప్పా రని మీనాన్నగారు చెప్పారు– పిచ్చిపిల్లా! నిన్నింతగా యీ సంగతి బాధిస్తోందని తెలిస్తే, అప్పుడే చెబుదునుగదా - ఏమిటి? చూడు, చూడాలి మరి; నాది గట్టి ఆయువు, భయపడకు," అన్నాడతను.

కమల మాట్లాడలేదు. ఆమె గడ్డం పట్టుకుని ముఖం ఎత్తి చూస్తే, ఆకళ్లల్లో మిల మిల కనుపిస్తోందనీ–సావిత్రిలాగా భర్తను గెలుచుకున్న విజయగర్వంకనిపిస్తుందనీ – నాన్నగారు తన బాధ గ్రహించి, సిద్ధాంతిగారి నడిగి ఆ విషయం స్పష్టం చేసుకున్నారు. ఆయనకి తనంటే ఎంతప్రేమో అన్న ఆలోచనలన్నీ ఆ నల్లని కనుపాపలలో పొంచి వుంటాయని— మాధవరావుకి తెలుసు.

కాని – అతను సగం వ్రాసిన ఆ వుత్తరం చూసివుంటాడనీ, ఆమె మనశ్శాంతికోసం అబద్ధం ఆడుతున్నాడేమోనని సందేహాలు మాత్రం ఛాయామాత్రంగానైనా ఆ కళ్లల్లో వుండవనికూడా అతకిని తెలుసు.

"ఏమండీ, లిల్లీ ఎవరు ?"

"ఆఁ అదా, నేను ఎక్కువగా ఆ గుర్రంమీదే పందెం కాస్తూ ఉంటాను."

"అయితే ఆ గుర్రం మీకు ప్రేమలేఖ వ్రాసింది."